

การใช้ภาษาในบทเพลงโรงเรียนชายล้วนของรัฐ
กับอุดมการณ์ชายอันพึงประสงค์
Language Use in Songs of Public All-Boys Schools and Desirable
Masculine Ideology

ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ¹

Thinnawat Sroikudrua¹

¹สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

¹มหาวิทยาลัยขอนแก่น

¹Department of Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences

¹Khon Kaen University

E-mail : thinsr@kku.ac.th (Corresponding author)

Received: **March 2, 2026** Revised: **April 4, 2026** Accepted: **April 8, 2026**

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้ภาษาในบทเพลงของโรงเรียนชายล้วนของรัฐและอธิบายบทบาทของภาษาในการถ่ายทอดอุดมการณ์ชายอันพึงประสงค์ในบริบทการศึกษาไทย การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์ตัวบททางภาษาและแนวคิดวาทกรรมเป็นกรอบในการวิเคราะห์ ข้อมูลประกอบด้วยบทเพลงของโรงเรียนชายล้วนของรัฐจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยและโรงเรียนเทพศิรินทร์ รวมทั้งสิ้น 6 เพลง ซึ่งคัดเลือกตามเกณฑ์การใช้ในพิธีกรรมและกิจกรรมของสถาบัน การวิเคราะห์มุ่งพิจารณาวิถีทางภาษาในระดับคำและวลี ได้แก่ การใช้สรรพนามและการอ้างอิงแบบรวมกลุ่ม การใช้คำเชิงคุณค่า และการใช้รูปภาษาที่แสดงความเหมาะสมหรือความควร เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาษา ความหมาย และอุดมการณ์ ผลการศึกษาพบว่า ภาษาในบทเพลงให้ความสำคัญกับถ้อยคำเชิงคุณค่าและศีลธรรมมากกว่าถ้อยคำเชิงคำสั่งโดยตรง โดยการจัดวาง “ลำดับความเด่นของการใช้ภาษา” ดังกล่าวทำให้อุดมการณ์ของสถาบันถูกทำให้ดูเป็นธรรมชาติและยอมรับได้ในฐานะบรรทัดฐาน นอกจากนี้

ภาษาในบทเพลงยังมีบทบาทสำคัญในการประกอบสร้างความเป็นชายอันพึงประสงค์ในหลายมิติ ได้แก่ ความเป็นผู้มีคุณธรรมและเกียรติภูมิ ความเป็นสมาชิกที่ภักดีต่อสถาบัน ความมุ่งมั่นเป็นเลิศภายใต้กรอบสถาบัน และความพร้อมยอมรับการกำกับดูแลเชิงสถาบัน ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าการจัดวางรูปภาษาในตัวบทมีบทบาทสำคัญต่อการถ่ายทอดอุดมการณ์ และสามารถขยายความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและอุดมการณ์ในบริบทการศึกษาไทยร่วมสมัยได้

คำสำคัญ: การใช้ภาษา; บทเพลงโรงเรียน; โรงเรียนชายล้วนของรัฐ; อุดมการณ์ชายอันพึงประสงค์

Abstract

This study aims to investigate language use in songs of state all-boys schools and to explain the role of language in constructing desirable masculinity within the Thai educational context. The study adopts a qualitative approach, employing textual analysis and discourse-oriented perspectives as analytical frameworks. The data consist of six institutional songs from two state all-boys schools, namely Suankularb Wittayalai School and Debsirin School, selected based on their recurrent use in institutional ceremonies and activities. The analysis focuses on linguistic features at the lexical and phrasal levels, including collective reference and pronoun use, evaluative vocabulary, and modal expressions indicating appropriateness or obligation, in order to examine the relationship between linguistic form, meaning, and ideology. The findings reveal that evaluative and moral expressions are more prominent than explicit directive forms. Such a hierarchical arrangement of linguistic prominence contributes to naturalizing institutional ideology and rendering it acceptable as a normative framework. Furthermore, language in these songs plays a crucial role in constructing desirable masculinity across multiple dimensions, including moral integrity, institutional loyalty, achievement within institutional norms, and the voluntary acceptance of institutional regulation. The study highlights

the significance of linguistic organization in ideological transmission and contributes to a deeper understanding of the relationship between language and ideology in contemporary Thai educational contexts.

Keywords: language use; school songs; public all-boys schools; desirable masculinity

1. บทนำ

เพลงมิได้เป็นเพียงสื่อบันเทิงหรือศิลปะการแสดง หากแต่เป็นตัวบททางภาษาที่มีบทบาทในการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ และคุณค่าของสังคมผ่านการเลือกใช้ภาษา งานศึกษาทางภาษาไทยในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาให้ความสนใจกับบทเพลงในฐานะพื้นที่ของการใช้ภาษาที่สะท้อนประสบการณ์ชีวิต อัตลักษณ์ และอุดมการณ์ทางสังคม โดยเฉพาะการศึกษาบทเพลงลูกทุ่งและบทเพลงร่วมสมัย ซึ่งช่วยให้เห็นบทบาทของภาษาในฐานะเครื่องมือในการสร้างความหมายและจัดวางโลกทัศน์ของผู้คนในสังคมไทย (กรรณิการ์ สุพิชญ์, 2565, หน้า 1-2)

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยจำนวนมากยังคงมุ่งอธิบายบทเพลงในฐานะ “ภาพสะท้อน” ของสังคม มากกว่าการพิจารณาบทเพลงในฐานะตัวบทที่ภาษาทำงานอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะบทเพลงที่ถูกผลิตและใช้งานภายใต้กรอบของสถาบัน การพิจารณาเพลงเพียงในระดับเนื้อหาอาจไม่เพียงพอในการอธิบายว่าภาษาถูกใช้เพื่อกำกับคุณค่า บรรทัดฐาน และความคาดหวังที่สถาบันต้องการถ่ายทอดไปยังสมาชิกของตนอย่างไร ในมุมมองนี้ ภาษาในบทเพลงจึงมิได้เป็นเพียงสื่อกลางของความหมาย หากแต่เป็นกลไกเชิงวาทกรรมที่ทำหน้าที่จัดวางกรอบการรับรู้และทำให้คุณค่าบางประการถูกมองว่าเป็นเรื่องปกติและควรยอมรับในบริบทของสถาบัน

บทเพลงโรงเรียนจึงเป็นตัวบทที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากบทเพลงในตลาดวัฒนธรรมทั่วไป เนื่องจากเป็นบทเพลงที่ถูกใช้ซ้ำในบริบทพิธีกรรม การรวมกลุ่ม และกิจกรรมของสถาบันอย่างต่อเนื่อง ภาษาในบทเพลงประเภทนี้มีได้มุ่งถ่ายทอดอารมณ์หรือประสบการณ์ส่วนบุคคล หากแต่ทำหน้าที่จัดวางกรอบคุณค่าและอุดมคติของสถาบันในลักษณะที่ผู้ร้องและผู้ฟังสามารถรับรู้และยอมรับได้ในฐานะบรรทัดฐานร่วม การทำงานของภาษาในลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าภาษาเป็นพื้นที่ของอำนาจและอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในกิจวัตรของชีวิตประจำวัน (สันติ ทิพนา, 2559, หน้า 176-178) ซึ่งสะท้อนให้เห็นบทบาทของภาษาในฐานะเครื่องมือที่ทำให้อุดมการณ์ของสถาบันดำรงอยู่และถูกผลิตซ้ำผ่านการใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิก

ในบรรดาบทเพลงโรงเรียนทั้งหมด บทเพลงของโรงเรียนชาวล้านของรัฐบาลมีความน่าสนใจเป็นพิเศษ เนื่องจากโรงเรียนประเภทนี้มีประวัติยาวนานและมีบทบาทสำคัญในการผลิตพลเมืองชายภายใต้ระบบการศึกษาไทย บทเพลงของโรงเรียนชาวล้านมิได้ทำหน้าที่เพียงสร้างความภาคภูมิใจในสถาบัน หากแต่เป็นพื้นที่ของการใช้ภาษาในการถ่ายทอดคุณค่า วินัย และแบบอย่างพฤติกรรมที่เชื่อมโยงกับการสร้างภาพของ “ชายอันพึงประสงค์” ในบริบทของสถาบันการศึกษา

เมื่อพิจารณาบทเพลงมาร์ชของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย จะเห็นลักษณะเด่นของการใช้ภาษาที่เน้นการอ้างอิงแบบรวมหมู่และการถ่ายทอดคุณค่าเชิงอุดมคติผ่านถ้อยคำที่มีใช้คำสั่งโดยตรง วลีอย่าง “บรรดาเรา เหล่านักเรียน สวนกุหลาบ” และ “ล้วนรักเกียรติ รักนาม รักความดี” ใช้สรรพนาม “เรา” และคำกริยาเชิงคุณค่าเพื่อจัดวางภาพของสมาชิกสถาบันในฐานะกลุ่มเดียวกัน ขณะเดียวกัน การใช้คำอย่าง “ยอม” และ “ควร” ในวลี “ยอมปลื้มปลาบ” และ “เป็นข้อควรดารี” ทำหน้าที่กำหนดบรรทัดฐานความประพฤติโดยไม่ปรากฏลักษณะของการบังคับโดยตรง ภาษาในบทเพลงดังกล่าวจึงเชื่อมโยงการเป็นสมาชิกของโรงเรียนเข้ากับคุณค่าของความดี ความรู้ และความมีวินัย

ในทำนองเดียวกัน บทเพลงมาร์ชของโรงเรียนเทพศิรินทร์แสดงให้เห็นการใช้ภาษาเชิงสถาบันผ่านการยกย่องแหล่งกำเนิด ประเพณี และคุณค่าที่สถาบันยึดถือ วลีอย่าง “เป็นที่รักภักดี ประเพณีคือพลังล้ำค่า” และ “เรียนดีมีวิชา ทั้งกีฬาพาให้สุขสันต์” มิได้เป็นเพียงการบรรยายลักษณะของโรงเรียน หากแต่เป็นการกำหนดภาพอุดมคติของผู้เรียนในฐานะเยาวชนที่ต้องมีความรู้ ความประพฤติ และความภักดีควบคู่กันไป การอ้างอิงถึงประวัติการก่อตั้งโรงเรียนและสถาบันกษัตริย์ยังช่วยยกระดับคุณค่าดังกล่าวให้กลายเป็นบรรทัดฐานที่มีความชอบธรรมในบริบทของสถาบันการศึกษา (สุมินตรา มาคล้าย, 2564, หน้า 420-423)

จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การถ่ายทอดคุณค่าและวินัยในบทเพลงโรงเรียนชาวล้านของรัฐบาลได้อาศัยการสั่งการโดยตรง หากแต่เกิดจากการเลือกใช้ภาษาเชิงคุณค่า การใช้สรรพนามรวมหมู่ เช่น “เรา” หรือ “เหล่านักเรียน” เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมของสมาชิกและการจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างอุดมคติของสถาบันกับอัตลักษณ์ของผู้เรียน ภาษาในบทเพลงจึงมีบทบาทในการกำกับกับการรับรู้และทำให้อุดมการณ์ชายอันพึงประสงค์ถูกยอมรับในฐานะความคาดหวังร่วมของสถาบัน การศึกษาครั้งนี้จึงอาศัยแนวคิดทางวาทกรรมในการพิจารณาว่ากลวิธีทางภาษาที่ปรากฏในตัวบทเพลงทำหน้าที่จัดวางความหมายและคุณค่าอย่างไร และเปิดเผยให้เห็นอุดมการณ์ชายอันพึงประสงค์ในบริบทของสถาบันการศึกษาได้อย่างไร

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาภาพรวมของงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์บทเพลงในบริบทภาษาไทย จะพบว่ามีข้อจำกัดในงานที่มุ่งอธิบายบทเพลงโรงเรียนชาวล้านของรัฐในเชิงการใช้ภาษาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการอธิบายกลไกทางภาษาที่ทำให้อุดมการณ์และคุณค่าเชิงสถาบันฝังตัวอยู่ในกระบวนการศึกษา งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาการใช้ภาษาในบทเพลงของโรงเรียนชาวล้านของรัฐ เพื่อทำความเข้าใจบทบาทของภาษาในการถ่ายทอดคุณค่า วินัย และอุดมการณ์ชายอันพึงประสงค์ โดยใช้กรณีศึกษาบทเพลงของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยและโรงเรียนเทพศิรินทร์)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาลักษณะการใช้ภาษาในบทเพลงของโรงเรียนชาวล้านของรัฐ
- 2) เพื่ออธิบายการใช้ภาษาในการถ่ายทอดอุดมการณ์ชายอันพึงประสงค์ในบริบทสถาบันการศึกษา

3. ทบทวนวรรณกรรม

งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับบทเพลงในบริบทภาษาไทยได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีทั้งงานที่มุ่งวิเคราะห์บทเพลงในฐานะตัวบททางภาษา และงานที่ศึกษาบทเพลงในฐานะพื้นที่ของการสะท้อนและประกอบสร้างความหมายทางสังคม งานวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าบทเพลงสามารถทำหน้าที่ถ่ายทอดอัตลักษณ์ วิถีชีวิต และค่านิยมของสังคมผ่านการเลือกใช้ภาษาในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม แนวโน้มของการศึกษาส่วนใหญ่ยังคงกระจุกตัวอยู่ในบริบทของวัฒนธรรมสมัยนิยม เช่น เพลงลูกทุ่งหรือเพลงร่วมสมัย ขณะที่การศึกษามุมมองบทเพลงในบริบทของสถาบัน โดยเฉพาะบทเพลงโรงเรียน ยังมีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้น ส่วนนี้จึงมุ่งทบทวนงานวิจัยและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นฐานในการอธิบายบทบาทของภาษาในบทเพลงโรงเรียนในฐานะตัวบทเชิงสถาบัน

งานศึกษาจำนวนหนึ่งชี้ให้เห็นว่าบทเพลงสามารถพิจารณาได้ในฐานะ “ตัวบททางภาษา” ที่ภาษาทำหน้าที่สร้างและจัดวางความหมาย มิใช่เพียงถ่ายทอดอารมณ์หรือความรู้สึกของผู้ประพันธ์เท่านั้น การเลือกใช้คำ โวหาร และโครงสร้างทางภาษาในบทเพลงมีบทบาทในการกำหนดมุมมองและกรอบการรับรู้ของผู้ฟังอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการใช้ภาษาเพื่อสะท้อนอัตลักษณ์และบริบททางสังคมของกลุ่มคน เช่น การศึกษาที่แสดงให้เห็นว่าภาษาที่

ปรากฏในบทเพลงสามารถสะท้อนวิถีชีวิต ค่านิยม และประสบการณ์ของผู้คนในสังคมได้อย่างเป็นระบบ (จุฬารัตน์ ชัยพิทักษ์ และ สิริวรรณ นันทจินทุล, 2564; นิศานาจ โสภภาพ และ ไวกุณฐ์ ครอบยุทธ์, 2566) รวมถึงงานที่ชี้ให้เห็นว่ากลวิธีทางภาษาในบทเพลงมีบทบาทในการกำหนดความหมายและสร้างมุมมองเฉพาะต่อปรากฏการณ์ทางสังคม (ณฐ อังศุวิริยะ และคณะ, 2563; พีรพงษ์ เคนทรภักดี และ โสดี อุ้นทะยา, 2564) ข้อค้นพบเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าบทเพลงควรถูกวิเคราะห์ในฐานะพื้นที่ที่ภาษาทำงานอย่างมีระบบและมีบทบาทในการสร้างความหมายทางสังคม

ในเชิงทฤษฎี แนวคิดเรื่องวาทกรรม (discourse) อธิบายว่าภาษาไม่ได้ทำหน้าที่เพียงสื่อสารความหมาย หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีปฏิบัติทางสังคมที่มีบทบาทในการประกอบสร้างความหมายและกำหนดกรอบการรับรู้ของผู้คน โดยวาทกรรมหมายถึงกระบวนการที่ความหมายถูกสร้างขึ้นผ่านความสัมพันธ์ระหว่างภาษา การกระทำ ค่านิยม ความเชื่อ และบริบททางสังคม ซึ่งเชื่อมโยงไปสู่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม (Johnstone, 2008: 29; Gee, 2011: 36) แนวคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าภาษาและความคิดมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่ภาษาไม่เพียงสะท้อนความคิด หากแต่ยังมีส่วนในการกำหนดและทำให้ความคิดบางประการกลายเป็นสิ่งที่ถูกยอมรับในสังคม

ข้อเสนอเชิงทฤษฎีนี้สอดคล้องกับงานศึกษาบทเพลงในบริบทไทยที่แสดงให้เห็นว่าภาษาที่ปรากฏในบทเพลงสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกในการถ่ายทอดอุดมการณ์และกำหนดบรรทัดฐานทางสังคมได้ เช่น งานศึกษาที่พบว่าทางเลือกใช้ภาษาในบทเพลงมีบทบาทในการสร้างความชอบธรรมให้กับอุดมการณ์บางรูปแบบ (สุมินตรา มาคล้าย, 2564) รวมถึงงานที่ชี้ให้เห็นว่าภาษาสามารถถ่ายทอดคุณค่าเชิงศีลธรรมและค่านิยมของสังคมผ่านกลวิธีทางวรรณศิลป์ในบทเพลง (สิปปมณฑล ป้องภา, พระอธิการสุภาพร เตชธโร, พระสุตสาคร ญาณวิโร, และ นคร จันทราช, 2568) จากมุมมองนี้ บทเพลงจึงมิใช่เพียงพื้นที่ของการสื่อสาร หากแต่เป็นพื้นที่ที่วาทกรรมทำงานผ่านภาษาในการจัดวางความหมาย และทำให้อุดมการณ์บางประการถูกมองว่าเป็นเรื่องปกติและควรยอมรับ

เมื่อพิจารณาภาษาในบริบทของสถาบัน จะพบว่าภาษามีบทบาทสำคัญในการกำกับพฤติกรรมและปลูกฝังคุณค่าให้แก่สมาชิกของสถาบัน งานศึกษาหลายชิ้นแสดงให้เห็นว่าภาษาสามารถใช้ในการสร้างอัตลักษณ์และกำหนดบทบาทของบุคคลในสังคม เช่น การสร้างภาพแทนของเพศหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ผ่านการเลือกใช้ภาษา (มันทนา ชุมกลาง, 2563; รัตนารณ เกตราช, 2564) รวมถึงการศึกษาที่ชี้ให้เห็นว่าบทเพลงสามารถถ่ายทอดค่านิยม

และกรอบศีลธรรมของสังคมในลักษณะที่ผู้ฟังรับรู้ได้โดยไม่รู้สึกรถึงการบังคับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นบทบาทของภาษาในฐานะกลไกที่ทำให้อุดมการณ์ของสถาบันดำรงอยู่และถูกผลิตซ้ำผ่านการใช้ในชีวิตประจำวัน

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาภาพรวมของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะพบว่างานส่วนใหญ่ยังมุ่งศึกษาบทเพลงในบริบทของวัฒนธรรมสมัยนิยมเป็นหลัก ขณะที่การศึกษาบทเพลงในบริบทของสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะบทเพลงโรงเรียนชายล้วนของรัฐ ยังมีอยู่อย่างจำกัด และมักเน้นการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงความหมายหรือการจำแนกประเภทอุดมการณ์ มากกว่าการอธิบายกลไกทางภาษาที่ทำให้อุดมการณ์ดังกล่าวถูกทำให้เป็นเรื่องปกติในกระบวนการทางสังคม

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยศึกษาการใช้ภาษาในบทเพลงของโรงเรียนชายล้วนของรัฐในฐานะตัวบทเชิงสถาบัน เพื่ออธิบายว่ากลวิธีทางภาษาที่ปรากฏในบทเพลงมีบทบาทในการจัดวางความหมาย กำหนดคุณค่า และประกอบสร้างอุดมการณ์ชายอันพึงประสงค์ในบริบทของการศึกษาไทยอย่างไร

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์ตัวบททางภาษาเป็นแนวทางหลัก มุ่งศึกษาการใช้ภาษาในบทเพลงโรงเรียนชายล้วนของรัฐในฐานะตัวบทเชิงสถาบัน เพื่ออธิบายกลไกทางภาษาที่ใช้ในการถ่ายทอดคุณค่าและอุดมการณ์ชายอันพึงประสงค์ในบริบทการศึกษาไทย งานวิจัยนี้ได้มุ่งวิเคราะห์บทเพลงในฐานะสื่อบันเทิงหรือศิลปะการแสดง หากแต่มุ่งพิจารณาบทเพลงในฐานะพื้นที่ของการใช้ภาษาที่มีบทบาทในการกำหนดบรรทัดฐานอัตลักษณ์ และคุณลักษณะที่สถาบันคาดหวังให้เกิดขึ้นกับสมาชิกของตน

1) ขอบเขตและการคัดเลือกกรณีศึกษา

งานวิจัยนี้กำหนดขอบเขตการศึกษาเฉพาะบทเพลงของโรงเรียนชายล้วนของรัฐจำนวนสองแห่ง ได้แก่ โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยและโรงเรียนเทพศิรินทร์ การเลือกโรงเรียนทั้งสองแห่งมีเหตุผลสำคัญคือเป็นโรงเรียนชายล้วนของรัฐที่มีประวัติยาวนาน มีบทบาทสำคัญในระบบการศึกษาไทย และมีบทเพลงสถาบันที่ถูกใช้ซ้ำอย่างต่อเนื่องในบริบทพิธีกรรมและกิจกรรมทางการของโรงเรียน ทำให้บทเพลงเหล่านี้มีสถานะเป็นตัวบทเชิงสถาบันอย่างชัดเจน ทั้งนี้ การเลือกกรณีศึกษาทั้งสองแห่งได้มุ่งอ้างอิงในเชิงความเป็นตัวแทนทางสถิติของโรงเรียนชายล้วนของรัฐทั้งหมด หากแต่มุ่งเลือกกรณีศึกษาที่มีลักษณะเข้มข้นและมี

นัยสำคัญเชิงสถาบัน กล่าวคือ เป็นโรงเรียนที่มีประวัติความเป็นมาชัดเจน มีชื่อเสียงและบทบาททางการศึกษาสูง และมีบทเพลงที่ยังคงทำหน้าที่ในชีวิตสถาบันอย่างต่อเนื่อง จึงเหมาะแก่การศึกษากลไกทางภาษาในการถ่ายทอดคุณค่าและอุดมการณ์ของสถาบันในเชิงลึก

2) การคัดเลือกข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยบทเพลงของโรงเรียนละสามเพลง รวมทั้งสิ้นหกเพลง โดยใช้หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ (1) เป็นบทเพลงที่โรงเรียนรับรองและใช้ในกิจกรรมทางการหรือพิธีกรรม (2) มีเนื้อร้องที่สะท้อนคุณค่า อุดมคติ หรือความคาดหวังของสถาบัน และ (3) เป็นบทเพลงที่มีการใช้ซ้ำอย่างต่อเนื่อง มิใช่เพลงเฉพาะกิจหรือเพลงเชียร์ในโอกาสเฉพาะ บทเพลงที่คัดเลือกจากโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ได้แก่ เพลงมาร์ชประจำโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เพลงบรรดาเรา และเพลงกลืนกุหลาบ ส่วนบทเพลงที่คัดเลือกจากโรงเรียนเทพศิรินทร์ ได้แก่ เพลงมาร์ชเทพศิรินทร์ เพลงเทพนฤมิตเถา และเพลงประจำโรงเรียนเทพศิรินทร์ การวิเคราะห์จำกัดเฉพาะเนื้อร้องของบทเพลง โดยไม่ครอบคลุมทำนองดนตรี หรือการแสดง เพื่อคงกรอบการศึกษาให้อยู่ในขอบเขตภาษาศาสตร์ภาษาไทย

3) กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้กรอบแนวคิดทางวาทกรรมและแนวคิดภาษาและอุดมการณ์เป็นฐานสำคัญในการพิจารณาว่าภาษาในบทเพลงมิได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดเนื้อหา หากแต่มีบทบาทในการจัดวางความหมาย กำหนดคุณค่า และทำให้บรรทัดฐานบางประการถูกยอมรับในฐานะสิ่งที่เหมาะสมในบริบทของสถาบันการศึกษา โดยอาศัยความเข้าใจเรื่อง วาทกรรมในฐานะวิถีปฏิบัติทางสังคมที่ประกอบสร้างความหมายผ่านภาษา ค่านิยม ความเชื่อ และบริบททางสังคม ซึ่งเชื่อมโยงไปสู่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Johnstone, 2008; Gee, 2011)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดเรื่องคุณลักษณะหรือแบบอย่างความเป็นชายอันพึงประสงค์ในฐานะกรอบตีความเชิงอุดมการณ์ เพื่ออธิบายว่าภาษาที่ปรากฏในบทเพลงโรงเรียนชายล้วนของรัฐมีส่วนในการประกอบสร้างภาพของนักเรียนชายที่สถาบันคาดหวังอย่างไรทั้งในมิติของคุณธรรม ความภักดี ความมีระเบียบวินัย และความเป็นเลิศ

ภายใต้กรอบดังกล่าว ผู้วิจัยมุ่งพิจารณากลวิธีทางภาษาที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) การใช้สรรพนามและถ้อยคำอ้างอิงที่สร้างความเป็นกลุ่ม เช่น “เรา” “เหล่านักเรียน” หรือการละผู้พูด (2) การใช้คำเชิงคุณค่าและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เช่น เกียรติ ความดี วิชา ความสามัคคี และ (3) การใช้คำหรือรูปแบบภาษาที่แสดงความควรหรือความจำเป็น ซึ่งทำหน้าที่

กำหนดบรรทัดฐานโดยไม่ใช้คำสั่งโดยตรง การกำหนดประเด็นวิเคราะห์ทั้งสามประการนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาษา ความหมาย และอุดมการณ์ที่ซ่อนอยู่ในตัวบท มิใช่เพียงเพื่อจำแนกประเภทของถ้อยคำเท่านั้น

4) วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอน ดังนี้ ขั้นแรก ผู้วิจัยอ่านเนื้อเพลงทั้งหมดอย่างละเอียดหลายรอบ เพื่อทำความเข้าใจลักษณะโดยรวมของการใช้ภาษาในแต่ละบทเพลง ขั้นที่สอง วิเคราะห์การใช้ภาษาในระดับคำและวลีตามกรอบแนวคิดที่กำหนด โดยระบุรูปแบบการใช้ภาษาที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดคุณค่าและบรรทัดฐานเชิงสถาบัน พร้อมทั้งพิจารณาว่ารูปภาษาดังกล่าวก่อให้เกิดความหมายเชิงสถาบันและเปิดเผยอุดมการณ์อย่างไร ขั้นที่สาม เชื่อมโยงผลการวิเคราะห์กับบริบทของโรงเรียนชายล้วนของรัฐ เพื่ออธิบายบทบาทของภาษาในการสร้างและทำให้อุดมการณ์ชายอันพึงประสงค์เป็นธรรมชาติและควรแก่การยอมรับ ขั้นสุดท้าย เปรียบเทียบรูปแบบการใช้ภาษาระหว่างบทเพลงของทั้งสองโรงเรียน เพื่อชี้ให้เห็นลักษณะร่วมและลักษณะเฉพาะของการถ่ายทอดคุณค่าและอุดมการณ์ผ่านภาษา

5. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้นำเสนอผลการวิเคราะห์การใช้ภาษาในบทเพลงของโรงเรียนชายล้วนของรัฐ โดยมุ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาษา ความหมาย และอุดมการณ์ที่ปรากฏในตัวบทเพลง ผลการวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ (1) การใช้ภาษาในบทเพลง ซึ่งแสดงให้เห็นกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการถ่ายทอดคุณค่าและบรรทัดฐานของสถาบัน และ (2) การตีความเชิงอุดมการณ์ ซึ่งอธิบายว่ากลวิธีทางภาษาดังกล่าวมีบทบาทในการประกอบสร้างอุดมการณ์ชายอันพึงประสงค์ในบริบทของสถาบันการศึกษาอย่างไร

ผลการวิเคราะห์การใช้ภาษาในบทเพลงของโรงเรียนชายล้วนของรัฐจำนวน 6 เพลง จากโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยและโรงเรียนเทพศิรินทร์ แสดงให้เห็นว่า ภาษาในบทเพลงมีลักษณะเป็นระบบในฐานะภาษาเชิงสถาบัน โดยกลวิธีทางภาษาที่ปรากฏมีได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดเนื้อหา หากแต่มีบทบาทในการจัดวางความหมาย กำหนดคุณค่า และสร้างกรอบการรับรู้ให้ผู้เรียนยอมรับในฐานะบรรทัดฐานของสถาบัน เมื่อพิจารณาความถี่และความเด่นของการปรากฏในตัวบท พบว่า การใช้ถ้อยคำเชิงคุณค่าและอุดมคติของสถาบันปรากฏมากที่สุด รองลงมาคือการสร้างความเป็นหมู่คณะ การเน้นความเป็นเลิศ การอ้างอิงประวัติศาสตร์ และ

การใช้ภาษาเชิงคำสั่งโดยตรงตามลำดับ ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การถ่ายทอดอุดมการณ์ในบทเพลงมิได้อาศัยการสั่งการโดยตรง หากแต่ใช้ภาษาในการทำให้คุณค่าและแบบอย่างพฤติกรรมดูเป็นเรื่องปกติและควรยอมรับ

1) การใช้ถ้อยคำเชิงคุณค่าและอุดมคติของสถาบัน

บทเพลงของโรงเรียนชายล้วนของรัฐใช้ถ้อยคำเชิงคุณค่าอย่างเข้มข้นและต่อเนื่องเพื่อสร้างภาพโรงเรียนในฐานะสถาบันแห่ง “ความดี” และ “ความเจริญ” ถ้อยคำที่พบอย่างเด่นชัด ได้แก่ เกียรติ ศักดิ์ศรี ความดี คุณธรรม วิชา ปัญญา เจริญ เชิดชู และภูมิใจ ถ้อยคำกลุ่มนี้ทำหน้าที่ยกระดับความหมายของโรงเรียนให้สูงกว่าพื้นที่การเรียนรู้ทั่วไป และกำหนดกรอบอุดมคติว่าการเป็นนักเรียนของโรงเรียนชายล้วนของรัฐหมายถึงการเป็นผู้มีคุณค่าในเชิงศีลธรรมและปัญญา

ตัวอย่างที่ 1

“ล้วนรักเกียรติ รักนาม รักความดี รักโรงเรียน ซึ่งเป็นที่ อวยวิชา”

(เพลงมาร์ชสวนกุหลาบ – โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย)

การใช้คำว่า “เกียรติ” “ความดี” และ “อวยวิชา” ประกอบกับการเรียงซ้ำของคำว่า “รัก” ทำหน้าที่ตอกย้ำคุณค่าที่นักเรียนควรยึดถือร่วมกัน ภาษาในลักษณะนี้มิได้เป็นเพียงการพรรณนา หากแต่ทำหน้าที่จัดวางความหมายของ “ความดี” ให้เป็นคุณลักษณะที่เชื่อมโยงโดยตรงกับการเป็นสมาชิกของสถาบัน ดังนั้น ถ้อยคำเชิงคุณค่าในบทเพลงจึงทำหน้าที่กำหนดกรอบอุดมการณ์ โดยทำให้คุณธรรมและความดีถูกมองว่าเป็นคุณลักษณะที่ “ควรมี” สำหรับนักเรียนชายในสถาบัน

2) การสร้างความเป็น “พวกเดียวกัน” ผ่านสรรพนามและถ้อยคำรวมหมู่

บทเพลงปรากฏการใช้สรรพนามและถ้อยคำรวมหมู่อย่างสม่ำเสมอ เช่น เรา เหล่า บรรดา พวกเรา และสามัคคี ถ้อยคำเหล่านี้ทำหน้าที่สร้างสำนึกร่วมและลดทอนความเป็นปัจเจก โดยเน้นย้ำอัตลักษณ์ของนักเรียนในฐานะสมาชิกของสถาบันเดียวกัน

ตัวอย่างที่ 2

“บรรดาเรา เหล่านักเรียน สวนกุหลาบ ย่อมปลื้มปลาบ ปรีดิ์เปรม เกษมศรี”

(เพลงบรรดาเรา – โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย)

การใช้สรรพนาม “บรรดาเรา” และ “เหล่านักเรียน” เป็นกลวิธีทางภาษาที่ดึงดูดผู้ร้องและผู้ฟังเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเดียวกัน ทำให้ความภาคภูมิใจในโรงเรียนถูกสร้างขึ้นในฐานะอารมณ์ร่วมของหมู่คณะ กลวิธีดังกล่าวทำให้ความเป็นชายถูกประกอบสร้างผ่านความเป็นสมาชิกของกลุ่มและความผูกพันกับสถาบัน มากกว่าความเป็นปัจเจกบุคคล

3) การเน้นความเป็นเลิศและความสำเร็จภายใต้กรอบสถาบัน

บทเพลงใช้ถ้อยคำที่เน้นความเป็นเลิศและความสามารถของนักเรียน โดยเฉพาะด้านวิชาการและการกีฬา เช่น เรียนดี มีวิชา เป็นเลิศ เจริญก้าวหน้า และชื่อเสียง ถ้อยคำเหล่านี้สร้างภาพนักเรียนชายในฐานะผู้ที่ต้องประสบความสำเร็จ

ตัวอย่างที่ 3

“เรียนดี มีวิชา ทั้งกีฬา พาให้สุขสันต์”

(เพลงประจำโรงเรียนเทพศิรินทร์ – โรงเรียนเทพศิรินทร์)

การเชื่อมโยงระหว่าง “เรียนดี” “มีวิชา” และ “กีฬา” ความสำเร็จถูกวางในฐานะคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชาย อย่างไรก็ตาม ความเป็นเลิศดังกล่าวมิได้ถูกนำเสนอในฐานะความสำเร็จส่วนบุคคล หากแต่ถูกผูกโยงเข้ากับชื่อเสียงของสถาบัน ทำให้ความสำเร็จถูกตีความในกรอบของการสร้างเกียรติภูมิให้แก่โรงเรียน

4) การอ้างอิงประวัติศาสตร์และความชอบธรรมของสถาบัน

บทเพลงมักเชื่อมโยงโรงเรียนเข้ากับประวัติศาสตร์ บุคคลสำคัญ และประเพณีผ่านถ้อยคำ เช่น พระปิยมหาราช ประเพณี และการสืบทอด ซึ่งทำหน้าที่สร้างความชอบธรรมและความศักดิ์สิทธิ์ให้กับสถาบัน

ตัวอย่างที่ 4

“พระปิยมหาราชให้ สร้างมา เป็นถิ่นที่รักภักดี ประเพณี คือพลังล้ำค่า”

(เพลงประจำโรงเรียนเทพศิรินทร์ – โรงเรียนเทพศิรินทร์)

การอ้างอิงถึงพระมหากษัตริย์และประเพณีทำให้โรงเรียนถูกเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ชาติ ภาษาในลักษณะนี้ทำหน้าที่ทำให้สถาบันมีความชอบธรรม และวางตำแหน่งนักเรียนในฐานะผู้สืบทอดคุณค่าที่มีอยู่ก่อนหน้า

5) การใช้คำที่แสดงความคาดหวังของสถาบัน

แม้บทเพลงจะปรากฏถ้อยคำเชิงคำสั่งโดยตรง เช่น “จง” หรือ “ต้อง” ในสัดส่วนที่น้อย แต่พบการใช้คำประเภท “ควร” “พึง” และโครงสร้างที่แสดงความเหมาะสมอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างที่ 5

“ฉะนั้น เราท้าวหน้าควรปราโมทย์ เพื่อประโยชน์ ภิญโญ สโมสร”

(เพลงมาร์ชสวนกุหลาบ – โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย)

คำว่า “ควร” ทำหน้าที่สื่อความหมายเชิงความเหมาะสมและความคาดหวังของสถาบัน โดยมีได้แสดงลักษณะของการบังคับโดยตรง ลักษณะการใช้ภาษาเช่นนี้สะท้อนการกำหนดบรรทัดฐานผ่านการทำให้สิ่งที่ “ควรเป็น” ดูเป็นเรื่องสมเหตุสมผลและยอมรับได้มากกว่าการกำหนดผ่านคำสั่งอย่างเปิดเผย

โดยภาพรวม ลำดับความเด่นของการใช้ภาษาในบทเพลงสะท้อนให้เห็นกลไกสำคัญของการถ่ายทอดอุดมการณ์ กล่าวคือ สถาบันมิได้ใช้ภาษาเพื่อสั่งการโดยตรง แต่ใช้ถ้อยคำเชิงคุณค่าและการสร้างความรู้สึกร่วมในการทำให้แบบอย่างพฤติกรรมกลายเป็นสิ่งที่คู่เป็นธรรมชาติ ส่งผลให้นักเรียนยอมรับคุณค่าและบรรทัดฐานของสถาบันโดยไม่รู้สึกรังเกียจการถูกบังคับ

5.2 อุดมการณ์และแบบอย่างความเป็นชายอันพึงประสงค์

จากการวิเคราะห์ลักษณะการใช้ภาษาในบทเพลงของโรงเรียนชายล้วนของรัฐตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เมื่อนำมาพิจารณาในเชิงอุดมการณ์ พบว่า ภาษาในบทเพลงมิได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดคุณค่าของสถาบันเท่านั้น หากแต่มีบทบาทสำคัญในการประกอบสร้าง “แบบอย่างความเป็นชายอันพึงประสงค์” ที่สถาบันการศึกษาคาดหวังให้เกิดขึ้นกับนักเรียนชาย อุดมการณ์ดังกล่าวปรากฏผ่านการจัดวางถ้อยคำ คุณค่า และความสัมพันธ์เชิงความหมายในตัวบท ซึ่งทำให้คุณลักษณะบางประการถูกทำให้เด่นกว่าคุณลักษณะอื่น และส่งผลให้ความเป็นชายตามแบบสถาบันถูกมองว่าเป็นเรื่องปกติ เหมาะสม และควรยึดถือ

กล่าวอีกนัยหนึ่ง ภาษาในบทเพลงมิได้เพียงบอกแก่นักเรียนชาย “ควรเป็นอย่างไร” หากแต่ทำให้แบบอย่างดังกล่าวดูเป็นความจริงที่มีความชอบธรรมในตัวเองผ่านการใช้ถ้อยคำเชิงคุณค่า การจัดวางสรรพนามรวมหมู่ การยกย่องประวัติศาสตร์ของสถาบัน และการใช้ถ้อยคำที่สื่อความควรและความเหมาะสมอย่างต่อเนื่อง

กลไกเช่นนี้สำคัญ เพราะทำให้การปลูกฝังอุดมการณ์ไม่ปรากฏในรูปของการสั่งการอย่างแข็งกระด้าง แต่ปรากฏในรูปของความภาคภูมิใจ ความรู้สึกร่วม และความรู้สึกว่าการประพฤติตามบรรทัดฐานของสถาบันเป็นสิ่งที่สมเหตุสมผลและควรยอมรับ

1) ความเป็นชายในฐานะ “ผู้มีคุณธรรมและเกียรติภูมิ”

อุดมการณ์สำคัญประการแรกที่ปรากฏอย่างเด่นชัดคือ การสร้างภาพความเป็นชายในฐานะผู้มีคุณธรรม มีเกียรติ และควรค่าแก่การยกย่อง ภาษาในบทเพลงเลือกเน้นถ้อยคำเชิงศีลธรรม เช่น เกียรติ, ศักดิ์ศรี, ความดี, คุณธรรม และเชื่อมโยงคุณลักษณะเหล่านี้เข้ากับอัตลักษณ์ของนักเรียนชายอย่างเป็นระบบ

การจัดวางถ้อยคำดังกล่าวทำให้ “ความเป็นชาย” ถูกนิยามผ่านกรอบศีลธรรมของสถาบัน มากกว่าความแข็งแรงทางกายหรืออำนาจเชิงกตัญญู อุดมการณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนชายที่พึงประสงค์คือผู้ที่ประพฤติตนดี มีเกียรติและสามารถเป็นตัวแทนคุณค่าของโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม

เมื่อพิจารณารูปภาษาที่ใช้ จะเห็นว่า ถ้อยคำอย่าง “เกียรติ” “รักนาม” และ “รักความดี” มิได้ทำหน้าที่เป็นเพียงคำขยายคุณลักษณะของนักเรียน หากแต่ทำหน้าที่กำหนด “กรอบความหมาย” ของความเป็นชายให้ผูกติดกับคุณค่าทางศีลธรรมของสถาบันโดยตรง

การที่บทเพลงเลือกย้ำถ้อยคำกลุ่มนี้อย่างต่อเนื่อง แทนที่จะเน้นความกล้าหาญ ความแข็งแรง หรือชัยชนะเพียงอย่างเดียว สะท้อนว่าโรงเรียนชายล้วนของรัฐมิได้ต้องการผลิต “ชายที่เก่ง” อย่างเดียว แต่ต้องการผลิต “ชายที่ดีตามแบบสถาบัน” กล่าวคือ ความเก่งจะมีความหมายก็ต่อเมื่ออยู่ภายใต้ความดี ความมีระเบียบ และเกียรติภูมิ

เหตุที่ต้องเป็นเช่นนี้ เพราะโรงเรียนในฐานะสถาบันการศึกษาไม่ได้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ หากยังทำหน้าที่กล่อมเกลาลูกหลานให้สามารถเป็นตัวแทนคุณค่าของโรงเรียนและของสังคมได้ ภาษาในบทเพลงจึงถูกใช้เพื่อยกความดีและเกียรติให้กลายเป็นแกนกลางของความเป็นชายผลที่เกิดขึ้นคือ นักเรียนชายถูกทำให้รับรู้ว่าการรักษาเกียรติ การประพฤติดี และการมีศักดิ์ศรีมิใช่เพียงเรื่องส่วนตัว แต่เป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการเป็นสมาชิกที่เหมาะสมของสถาบัน

2) ความเป็นชายในฐานะ “สมาชิกของหมู่คณะและผู้ภักดีต่อสถาบัน”

อุดมการณ์อีกประการหนึ่งที่ปรากฏชัดคือ การทำให้ความเป็นชายผูกโยงกับความเป็นสมาชิกของสถาบัน ผ่านการใช้สรรพนามและถ้อยคำรวมหมู่ เช่น เรา, บรรดา, เหล่า, พร้อมพร้อม ภาษาในบทเพลงลดทอนความเป็นปัจเจก และยกสถานะของหมู่คณะให้มีความสำคัญเหนือบุคคล

อุดมการณ์ลักษณะนี้ทำให้ความเป็นชายอันพึงประสงค์มิได้ถูกสร้างในฐานะ “ปัจเจกผู้โดดเด่น” หากแต่เป็น “สมาชิกที่ดีของสถาบัน” ผู้พร้อมยอมรับอุดมคติร่วม และแสดงความภักดีต่อโรงเรียนผ่านการปฏิบัติตามคุณค่าและบรรทัดฐานที่กำหนดไว้

ในเชิงหน้าที่ภาษา สรรพนามและถ้อยคำรวมหมู่เหล่านี้ทำหน้าที่ตั้งผู้ร้องและผู้ฟังเข้าสู่สถานะของ “เรา” ซึ่งเป็นหมวดหมู่ร่วมทางอัตลักษณ์ การใช้ภาษาเช่นนี้ทำให้ความรู้สึกเป็นเจ้าของสถาบันและความผูกพันกับโรงเรียนถูกสร้างขึ้นพร้อมกับการลดทอนความเป็นปัจเจก

การที่บทเพลงต้องใช้รูปภาษาเช่นนี้สะท้อนว่าความเป็นชายที่สถาบันต้องการมิใช่ความเป็นชายแบบโดดเด่นเดี่ยวหรือแข่งขันอย่างเสรี หากแต่เป็นความเป็นชายที่สามารถอยู่ภายใต้ระเบียบของหมู่คณะ รู้จักภักดี และพร้อมจะวางตนให้สอดคล้องกับเป้าหมายร่วมของสถาบัน

นัยสำคัญของประเด็นนี้คือ สถาบันกำลังทำให้ความเป็นชายมีความหมายในฐานะ “สมาชิกขององค์กร” มากกว่า “ตัวตนส่วนบุคคล” กล่าวคือ การเป็นผู้ชายที่ดีมิได้วัดจากการโดดเด่นเพียงอย่างเดียว แต่ต้องเป็นผู้ที่สามารถรวมตนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะและรักษาชื่อเสียงของส่วนรวมได้ ผลที่เกิดขึ้นคือ ภาษาในบทเพลงช่วยประกอบสร้างความภักดีให้เป็นคุณสมบัติพื้นฐานของนักเรียนชาย และทำให้การยอมรับอุดมคติของโรงเรียนถูกมองว่าเป็นเรื่องของความสมัครใจและความภาคภูมิใจ มากกว่าการถูกกำหนดจากภายนอก

3) ความเป็นชายในฐานะ “ผู้มุ่งความเป็นเลิศภายใต้กรอบที่สถาบันยอมรับ”

บทเพลงของโรงเรียนชายล้วนของรัฐสะท้อนอุดมการณ์ที่เชื่อมโยงความเป็นชายเข้ากับความเป็นเลิศด้านวิชาการและการกีฬา ผ่านถ้อยคำ เช่น เรียนดี, มีวิชา, เป็นเลิศ, แข่งขัน, ชื่อเสียง, เกียรติยศ อย่างไรก็ตาม ความเป็นเลิศดังกล่าวมิได้ถูกนำเสนอในฐานะความสำเร็จส่วนบุคคล หากแต่ถูกผูกโยงเข้ากับชื่อเสียงและเกียรติภูมิของสถาบัน

อุดมการณ์นี้ชี้ให้เห็นว่าความเป็นชายที่พึงประสงค์คือการประสบความสำเร็จภายใต้กรอบที่สถาบันรับรอง และการนำความสำเร็จนั้นกลับมาสนับสนุนภาพลักษณ์และชื่อเสียงของโรงเรียนมากกว่าการแข่งขันเพื่อประโยชน์ส่วนตน

ในด้านรูปภาษา ถ้อยคำอย่าง “เรียนดี” “มีวิชา” และการกล่าวถึงกีฬา มิได้เพียงบรรยายความสามารถของนักเรียน แต่ทำหน้าที่เชื่อมความสำเร็จเข้ากับคุณค่าที่โรงเรียนยอมรับและเชิดชูทำให้ความเก่งถูกจัดวางให้อยู่ภายใต้ระบบคุณค่าของสถาบัน เหตุที่บทเพลงต้องจัดวางความเป็นเลิศเช่นนี้ เพราะในบริบทโรงเรียนชายล้วนของรัฐ ความสำเร็จของ

นักเรียนไม่ได้ถูกมองว่าเป็นทรัพย์สินของปัจเจกเท่านั้น แต่เป็นทุนเชิงสัญลักษณ์ที่ย้อนกลับมาเสริมเกียรติภูมิของโรงเรียนด้วย

จุดนี้สะท้อนว่าอุดมการณ์ความเป็นชายในวัฒนธรรมได้ยกย่องการแข่งขันแบบไร้กรอบ หากแต่ยอมรับการแข่งขันเฉพาะเมื่อการแข่งขันนั้นช่วยต่อยอดความภาคภูมิใจและความชอบธรรมของสถาบัน ผลที่เกิดขึ้นคือนักเรียนชายถูกผลักดันให้แสวงหาความสำเร็จ แต่ความสำเร็จดังกล่าวต้องอยู่ในขอบเขตของคุณค่าและชื่อเสียงของโรงเรียน กล่าวอีกนัยหนึ่งความเป็นเลิศถูกทำให้เป็นส่วนหนึ่งของการรับใช้สถาบัน ไม่ใช่การยืนยันตนเองโดยลำพัง

4) ความเป็นชายในฐานะ “ผู้สืบทอดประวัติศาสตร์และประเพณี”

การอ้างอิงประวัติศาสตร์ บุคคลสำคัญ และประเพณีในบทเพลง ทำให้ความเป็นชายถูกวางตำแหน่งให้เป็นผู้สืบทอดคุณค่าของอดีต ภาษาในบทเพลงเชื่อมโยงนักเรียนชายเข้ากับสายธารประวัติศาสตร์ของสถาบันและของชาติ ผ่านถ้อยคำที่มีน้ำหนักเชิงสัญลักษณ์

อุดมการณ์นี้ทำให้ความเป็นชายไม่ได้ถูกมองว่าเป็นเพียงสถานะตามวัย หากแต่เป็นบทบาททางสังคมที่ต้องรับผิดชอบต่อการธำรงรักษาคุณค่าและเกียรติภูมิของสถาบันที่สืบทอดกันมา เมื่อพิจารณาหน้าที่ของภาษาจะเห็นว่า การอ้างอิงถึงบุคคลสำคัญ พระมหากษัตริย์ ประเพณี หรือสถานที่ที่มีความหมายเชิงประวัติศาสตร์ มิได้มีหน้าที่เพียงให้ข้อมูลพื้นหลังของโรงเรียนเท่านั้น หากแต่ทำหน้าที่สร้างความชอบธรรมให้กับตัวบท และยกระดับคุณค่าของโรงเรียนให้มีฐานรองรับจากอดีต การจัดวางความหมายเช่นนี้ทำให้ผู้เรียนมิได้ถูกมองเป็นเพียงนักเรียนในปัจจุบัน แต่ถูกเชื่อมเข้าสู่สายสัมพันธ์ระยะยาวของสถาบัน กล่าวคือ เป็นผู้รับช่วงและมีหน้าที่สืบทอดสิ่งที่“ดีงาม”ที่มีอยู่ก่อนแล้ว

เหตุที่ประเด็นนี้สำคัญ เพราะในสถาบันการศึกษาที่มีประวัติยาวนาน ความชอบธรรมของสถาบันมิได้เกิดจากปัจจุบันเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการโยงตนเข้ากับอดีตที่ได้รับการยกย่อง ภาษาในบทเพลงจึงทำหน้าที่ทำให้ความเป็นชายสัมพันธ์กับความรับผิดชอบต่อความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ ผลที่ตามมาคือ นักเรียนชายถูกคาดหวังให้ดำรงตนในฐานะผู้รักษาเกียรติและผู้สืบทอดคุณค่าของสถาบัน ซึ่งทำให้ความเป็นชายมีมิติของหน้าที่และความรับผิดชอบต่อส่วนรวมอย่างชัดเจน

5) ความเป็นชายในฐานะ “ผู้ยอมรับการกำกับดูแลของสถาบันอย่างสมัครใจ”

แม้บทเพลงจะปรากฏถ้อยคำเชิงคำสั่งหรือการชี้แนะโดยตรงค่อนข้างน้อย แต่การใช้ถ้อยคำประเภท ควร, พึง และโครงสร้างประโยคที่ให้เหตุผล ทำให้บรรทัดฐานของสถาบันถูกทำให้ดูสมเหตุสมผลและควรยอมรับ อุดมการณ์ลักษณะนี้สะท้อนการควบคุมเชิงสถาบันแบบนุ่มนวล ซึ่งทำให้นักเรียนชายยอมรับกรอบพฤติกรรมของโรงเรียนด้วยความสมัครใจมากกว่าการถูกบังคับโดยอำนาจตรง

ในเชิงภาษาศาสตร์ ถ้อยคำอย่าง “ควร” และ “พึง” ทำหน้าที่สื่อความหมายเชิงความเหมาะสม มากกว่าจะเป็นคำสั่งโดยตรง รูปภาษาประเภทนี้สำคัญเพราะช่วยเปลี่ยนสิ่งที่เป็ “ข้อกำหนดของสถาบัน” ให้กลายเป็น “สิ่งที่สมควรทำ” ในสายตาของผู้เรียน การทำให้บรรทัดฐานถูกนำเสนอในลักษณะนี้ สะท้อนว่าการใช้อำนาจของสถาบันมิได้อาศัยเพียงการออกคำสั่ง แต่ใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าการประพฤติตามกรอบของโรงเรียนเป็นสิ่งสมเหตุสมผล เหมาะสม และน่าภาคภูมิใจ

เหตุที่ต้องเป็นเช่นนี้ เพราะการควบคุมที่มีประสิทธิภาพในบริบทการศึกษาไม่จำเป็นต้องปรากฏในรูปของการบังคับอย่างเปิดเผยเสมอไป หากแต่ทำงานได้ดีเมื่อผู้เรียนยอมรับกรอบนั้นด้วยตนเองผลที่เกิดขึ้นคือ ภาษาในบทเพลงช่วยทำให้ความเป็นชายตามแบบสถาบันถูกซึมซับในลักษณะที่ไม่ปะทะกับผู้เรียนโดยตรงแต่ค่อย ๆ กลายเป็นมาตรฐานภายในที่นักเรียนรับไว้และใช้ประเมินตนเอง

กล่าวโดยสรุป ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ชี้ให้เห็นว่าภาษาในบทเพลงของโรงเรียนชายล้วนของรัฐทำหน้าที่ประกอบสร้างอุดมการณ์ความเป็นชายอันพึงประสงค์ในหลายมิติได้แก่ความเป็นผู้มีคุณธรรมและเกียรติภูมิ ความเป็นสมาชิกที่ภักดีต่อสถาบัน ความมุ่งมั่นเป็นเลิศภายใต้กรอบสถาบัน ความเป็นผู้สืบทอดประวัติศาสตร์และความพร้อมยอมรับการกำกับดูแลเชิงสถาบัน

จุดสำคัญมิได้อยู่เพียงที่ “มีอุดมการณ์อะไรบ้าง” หากแต่อยู่ที่ภาษาในบทเพลงทำให้อุดมการณ์เหล่านั้นปรากฏในรูปของความจริงที่ดูชอบธรรม เป็นธรรมชาติ และควรยึดถือได้อย่างไร กล่าวได้ว่าบทเพลงโรงเรียนทำหน้าที่เป็นพื้นที่ที่สถาบันใช้ภาษาในการกำหนดแบบอย่างของนักเรียนชายโดยไม่จำเป็นต้องใช้อำนาจสั่งการอย่างเปิดเผย แต่ทำผ่านการยกย่องคุณค่าการสร้างความรู้สึกร่วมการเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ และการทำให้บรรทัดฐานดูเป็นสิ่งเหมาะสม

6. อภิปรายผลการวิจัย

เมื่อพิจารณาลักษณะการใช้ภาษาในบทเพลงของโรงเรียนชายล้วนของรัฐในเชิงความเด่นของการปรากฏ พบว่า ถ้อยคำเชิงคุณค่าและอุดมคติของสถาบันปรากฏมากที่สุด ขณะที่การใช้ภาษาเชิงคำสั่งหรือการกำหนดบรรทัดฐานโดยตรงปรากฏน้อยที่สุด ลำดับความเด่นดังกล่าวมิใช่เพียงผลเชิงปริมาณในเชิงพรรณนา หากแต่สะท้อนกลไกเชิงอุดมการณ์ที่ซ่อนอยู่ในการจัดวางภาษาในตัวบทเพลงอย่างมีนัยยะสำคัญ กล่าวคือ รูปแบบการเลือกใช้ภาษาที่เน้น “คุณค่า” มากกว่า “คำสั่ง” แสดงให้เห็นว่าสถาบันมิได้ใช้อำนาจผ่านการบังคับโดยตรง แต่ใช้ภาษาในการทำให้บรรทัดฐานถูกยอมรับในฐานะสิ่งที่เหมาะสมและควรยึดถือ การที่ถ้อยคำเชิงคุณค่า เช่น เกียรติ ความดี ศักดิ์ศรี คุณธรรม ปรากฏอย่างหนาแน่นและกระจายอยู่ทั่วตัวบท ขณะที่ถ้อยคำเชิงคำสั่งโดยตรง เช่น จง หรือ ต้อง ปรากฏในสัดส่วนที่น้อยกว่า แสดงให้เห็นว่า สถาบันการศึกษาไม่ได้เลือกใช้อำนาจผ่านภาษาในลักษณะการสั่งการอย่างเปิดเผย หากแต่เลือกใช้การทำให้คุณค่าเหล่านี้ถูกยอมรับในฐานะสิ่งที่เหมาะสมและควรค่าแก่การยึดถือ ภาษาในบทเพลงจึงทำหน้าที่ปลูกฝังบรรทัดฐานเชิงศีลธรรมผ่านการเชื่อมโยงความดี ความเหมาะสม และความภาคภูมิใจเข้ากับอัตลักษณ์ของการเป็นสมาชิกสถาบัน มากกว่าการกำหนดพฤติกรรมด้วยถ้อยคำบังคับโดยตรง ลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า “ภาษา” ทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการเปลี่ยนสิ่งที่เป็นข้อกำหนดของสถาบันให้กลายเป็นความเชื่อภายในของผู้เรียน กล่าวคือ จาก “สิ่งที่ต้องทำ” กลายเป็น “สิ่งที่ควรทำและอยากทำ” นี่คือจุดสำคัญที่อธิบายได้ว่าทำไมบทเพลงจึงมีพลังในการปลูกฝังอุดมการณ์ได้อย่างต่อเนื่อง แม้จะไม่มีคำสั่งการโดยตรง

ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับข้อเสนอในงานศึกษาด้านภาษา วากรรม และอุดมคติที่ชี้ให้เห็นว่า บทเพลงซึ่งถูกผลิตในบริบทของรัฐหรือสถาบัน มิได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดเนื้อหา หากแต่เป็นพื้นที่ของการจัดวางภาษาเพื่อกำกับกรอบคุณค่าและอุดมการณ์ให้ถูกทำให้ดูเป็นเรื่องปกติและสมเหตุสมผลในสายตาของผู้รับสาร (ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ, 2561, หน้า 45–48; ญาศิณี บุญมา, 2564, หน้า 51–55) อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นชัดยิ่งขึ้นว่า “ลำดับความเด่นของรูปภาษา” มีบทบาทโดยตรงต่อกระบวนการดังกล่าว กล่าวคือ การที่ถ้อยคำเชิงคุณค่าปรากฏมากกว่ารูปคำสั่ง มิใช่ความบังเอิญทางภาษา แต่เป็นการจัดวางเชิงระบบที่ทำให้อุดมการณ์ถูกทำให้ดูเป็นธรรมชาติ ประเด็นนี้ถือเป็นการขยาย

ข้อเสนอเดิม โดยชี้ให้เห็นมิติของ “โครงสร้างความเด่นของภาษา” ซึ่งมีผลต่อการรับรู้ของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ การจัดวางลักษณะการใช้ภาษาที่ให้ความสำคัญกับถ้อยคำเชิงคุณค่าและศีลธรรมมากกว่าถ้อยคำที่เกี่ยวข้องกับการแข่งขันหรือความเป็นเลิศ ยังสะท้อนกรอบอุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นชายอันพึงประสงค์ที่สถาบันต้องการผลิตซ้ำ กล่าวคือ แม้บทเพลงจะกล่าวถึงความเป็นเลิศด้านวิชาการและการกีฬาอย่างชัดเจน แต่ประเด็นดังกล่าวกลับถูกจัดวางให้อยู่ในลำดับรองจากคุณค่า เช่น ความดี ความภาคภูมิใจในสถาบัน และความกตัญญูต่อโรงเรียนและผู้มีพระคุณ ลำดับดังกล่าวสะท้อนว่า “ความเก่ง” เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอสำหรับความเป็นชายที่พึงประสงค์ แต่ต้องเป็นความเก่งที่อยู่ภายใต้กรอบศีลธรรมของสถาบัน เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะสถาบันการศึกษามีได้มุ่งผลิตเพียงบุคคลที่มีความสามารถ หากแต่มุ่งผลิตบุคคลที่สามารถดำรงตนในฐานะตัวแทนของคุณค่า และชื่อเสียงขององค์กรได้ในแง่หนึ่ง ความเป็นชายอันพึงประสงค์ถูกประกอบสร้างในฐานะ “ชายที่ดีตามแบบสถาบัน” มากกว่า “ชายที่โดดเด่นในเชิงปัจเจก” การประสบความสำเร็จของผู้เรียนจึงมีความหมายก็ต่อเมื่อสอดคล้องกับคุณค่า ชื่อเสียง และความคาดหวังของโรงเรียน และสามารถสะท้อนกลับมาเป็นเกียรติภูมิของสถาบันได้ ภาษาในบทเพลงจึงทำหน้าที่กำกับทิศทางการรับรู้ของนักเรียนชายให้เข้าใจว่า การเป็นคนดีและการเป็นสมาชิกที่เหมาะสมของสถาบันเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่มาก่อนการแข่งขันหรือความเป็นเลิศในด้านอื่น ๆ ผลที่ตามมาคือ อัตลักษณ์ของผู้เรียนไม่ได้ถูกสร้างขึ้นอย่างอิสระ หากแต่ถูกจัดวางให้อยู่ภายใต้กรอบความหมายที่สถาบันกำหนดผ่านภาษา การทำงานของภาษาในลักษณะนี้จึงมีบทบาทสำคัญในการทำให้อุดมการณ์ความเป็นชายถูกซึมซับและคงอยู่ในบริบทของการศึกษาไทย

ผลการอภิปรายในประเด็นนี้ช่วยขยายข้อค้นพบจากงานวิจัยก่อนหน้านี้เกี่ยวกับบทบาทของภาษาในบทเพลงโรงเรียนในฐานะเครื่องมือถ่ายทอดอุดมคติของสถาบัน โดยงานวิจัยปัจจุบันชี้ให้เห็นเพิ่มเติมว่า “ลำดับความเด่น” ของการใช้ภาษาในตัวบทเพลงมีบทบาทสำคัญต่อการทำให้อุดมการณ์ และแบบอย่างความเป็นชายอันพึงประสงค์ถูกทำให้ดูเป็นธรรมชาติและยากต่อการตั้งคำถามในบริบทของการศึกษาไทยร่วมสมัย กล่าวได้ว่า บทเพลงโรงเรียนมิได้เป็นเพียงสื่อทางวัฒนธรรม หากแต่เป็นพื้นที่สำคัญของการผลิตซ้ำอุดมการณ์ ผ่านการจัดวางภาษาในลักษณะที่ทำให้คุณค่าและบรรทัดฐานกลายเป็นสิ่งที่ดูเป็นจริงและควรยอมรับ

7. ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษานี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ตัวบทเชิงสถาบันประเภทอื่น เช่น เพลง คำขวัญ หรือสื่อในองค์กร เพื่อทำความเข้าใจการถ่ายทอดอุดมการณ์ผ่านการจัดวาง ภาษา นอกจากนี้ยังสามารถประยุกต์ใช้ในการออกแบบการใช้ภาษาในสถาบันการศึกษาเพื่อปลูกฝังค่านิยม และอัตลักษณ์ของผู้เรียนในลักษณะที่ไม่ปรากฏการบังคับโดยตรง อีกทั้งสามารถต่อยอดการศึกษาในมิติความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาษาและอุดมการณ์ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัยได้

8. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้ คือ การเสนอโมเดลการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างรูปภาษาและอุดมการณ์ในบทเพลงโรงเรียนในฐานะตัวบทเชิงสถาบัน โดยชี้ให้เห็นว่าอุดมการณ์มิได้เกิดจากการใช้ถ้อยคำใดถ้อยคำหนึ่งโดยลำพัง หากแต่เกิดจาก “การจัดวางลำดับความเด่นของการใช้ภาษา” อย่างเป็นระบบ กล่าวคือ การให้ความสำคัญกับถ้อยคำเชิงคุณค่าและศีลธรรมมากกว่าถ้อยคำเชิงคำสั่งโดยตรง ทำให้คุณค่าและแบบอย่างพฤติกรรมถูกทำให้ดูเป็นธรรมชาติ สมเหตุสมผล และควรค่าแก่การยอมรับในสายตาของผู้เรียน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากภาพที่ 1 กระบวนการดังกล่าวทำงานผ่านกลไกทางภาษา ได้แก่ การย้าถ้อยคำ เชิงคุณค่า การใช้สรรพนามรวมหมู่เพื่อสร้างความเป็นกลุ่ม การใช้ถ้อยคำแสดงความควรและความเหมาะสม เช่น “ควร” และ “พึง” ตลอดจนการอ้างอิงประวัติศาสตร์และประเพณีของสถาบัน กลไกเหล่านี้ร่วมกันทำให้การกำหนดบรรทัดฐานของสถาบันมิได้ปรากฏในลักษณะของการบังคับโดยตรง หากแต่แฝงอยู่ในรูปของความภาคภูมิใจ ความรู้สึกร่วม และความสมเหตุสมผล

จากกระบวนการดังกล่าว นำไปสู่การประกอบสร้างอุดมการณ์ชายอันพึงประสงค์ ในหลายมิติ ได้แก่ ความเป็นผู้มีคุณธรรมและเกียรติภูมิ ความเป็นสมาชิกที่รักดีต่อสถาบัน ความมุ่งความเป็นเลิศภายใต้กรอบของสถาบัน ความเป็นผู้สืบทอดประวัติศาสตร์ และความพร้อมในการยอมรับการกำกับดูแลเชิงสถาบันอย่างสมำคใจ

องค์ความรู้นี้มีคุณค่าในเชิงการอธิบายกลไกของภาษาในฐานะเครื่องมือของสถาบันการศึกษาในการผลิตซ้ำอุดมการณ์ โดยเสนอแนวทางในการวิเคราะห์ตัวบทประเภทอื่นในลักษณะเดียวกัน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบการสื่อสารเชิงสถาบัน เพื่อปลูกฝังค่านิยมและอัตลักษณ์ของผู้เรียนในบริบทสังคมไทยร่วมสมัยได้

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ สุพิชญ์. (2565). กลวิธีทางภาษาเพื่อแสดงการบริภาษในเพลงลูกทุ่งอีสานร่วมสมัย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 41(6), 35–48.
- จุฬารัตน์ ชัยพิทักษ์, และ สิริวรรณ นันทจันทูล. (2564). ภาพสะท้อนสังคมอีสานในบทเพลงลูกทุ่งไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 15(1), 153–175.
- ณฐ อังศุวิริยะ, บุษกร โกมลตรี, และ จตุพร เพชรบูรณ์. (2563). กลวิธีการใช้ภาษาและความเชื่อในเรื่องความรักที่ปรากฏในบทเพลงไทยสากลปัจจุบัน. *วารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(2), 155–184.
- ญาศิณี บุญมา. (2564). *การศึกษาสัญลักษณ์ที่สื่ออุดมการณ์ในเพลงมาร์ชประจำโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ. (2561). ภาษากับอุดมการณ์เกียรติภูมิในวาทกรรมเพลงมาร์ชโรงเรียนประจำจังหวัดไทย. *วารสารนานาชาติ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 8(3), 1–22.

- นิศานาจ โสภภาพ, และ ไวกุณฐ์ ครอบงุมย. (2566). เพลงลูกทุ่งอีสาน: ภาพตัวแทนสังคม วัฒนธรรมและกลวิธีการใช้ภาษา. *วารสารมจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(3), 31-43.
- พีรพงษ์ เคนทรภักดี, และ โสดี อุ่นทะยา. (2564). กลวิธีทางภาษาในบทเพลงลูกทุ่งอีสาน ร่วมสมัย. *วารสารศิลปการจัดการ*, 5(2), 442-457.
- มันทนา ชุมกลาง. (2563). กลวิธีการใช้ภาษาเสียดสีเพศหญิงในบทเพลงของ ธันวา ราศีธนู. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย*, 2(1), 49-82.
- รัตนภรณ์ เกตราช. (2564). การถ่ายทอดมุมมองของสถาบันครอบครัวผ่านบทเพลงลูกทุ่ง อีสานกรณีศึกษา: ศิริพร อำไพพงษ์. *วารสารการจัดการองค์กร และพัฒนาสังคม*, 1(1), 21-30.
- สันติ ทิพนา. (2559). วาทกรรมความรักชาติผ่านบทเพลงของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.). *วารสารวิถีสังคมมนุษย์*, 4(1), 174-201.
- สุมินตรา มากล้ำ. (2564). อุดมการณ์แฝงในเพลงของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ. *วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ*, 28(1), 407-428.
- ลีปป์มงคล ป้องภา, พระอธิการสุภาพร เตชธโร, พระสุตสาคร ญาณวิโร, และ นคร จันทราช. (2568). วิเคราะห์หลักจริยธรรมในเพลงลูกทุ่งหมอลำอีสาน. *วารสารพุทธศาสตร์ มจร อุบลราชธานี*, 7(1), 556-566.
- Gee, J. P. (2011). *An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method* (3rd ed.). London and New York: Routledge.
- Johnstone, B. (2008). *Discourse Analysis* (2nd ed.). Victoria: Blackwell Publishing.